

Keistimewaan Blok Batik Adiguru Mahadi Deraman di Kampung Talak, Tumpat, Kelantan

*The Speciality of Block Batik Adiguru Mahadi Deraman
in Kampung Talak, Tumpat, Kelantan*

Che Rahim Hussin¹, Harozila Ramli²

^{1,2}Fakulti Seni, Kelestarian dan Industri Kreatif,
Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, Perak, Malaysia
¹rizra8388@gmail.com

Published: 25 June 2023

To cite this article (APA): Hussin, C. R., & Ramli, H. (2023). Keistimewaan Blok Batik Adiguru Mahadi Deraman di Kampung Talak, Tumpat, Kelantan: The Speciality of Block Batik Adiguru Mahadi Deraman in Kampung Talak, Tumpat, Kelantan. *Jurnal Peradaban Melayu*, 18(1), 12–21. <https://doi.org/10.37134/peradaban.vol18.1.2.2023>

To link to this article: <https://doi.org/10.37134/peradaban.vol18.1.2.2023>

ABSTRAK

Kajian ini memfokuskan kepada keistimewaan blok batik Adiguru Mahadi Deraman di Kampung Talak, Tumpat Kelantan. Kajian ini meneroka sejarah blok batik oleh Adiguru Mahadi Deraman serta mengkategorikan blok batik yang dihasilkan oleh beliau. Kajian kualitatif melalui kaedah temu bual yang dijalankan secara kajian lapangan. Hasil kajian akan mampu menjelaskan keistimewaan blok batik yang dihasilkan oleh Adiguru Mahadi Deraman dari pelbagai aspek. Penghasilan blok batik beliau berlaku dalam tempoh yang panjang dan melalui pelbagai gabungan idea. Hasil kajian menunjukkan blok batik yang dihasilkan beliau mempunyai pelbagai saiz. Blok batik yang dihasilkan berbeza berat bergantung kepada bahan yang digunakan. Di samping itu, motif yang dikenal pasti menjadi tumpuan beliau mempunyai lima jenis. Motif tersebut ialah flora, fauna, geometri, abstrak dan gabungan. Keistimewaan blok batik Adiguru Mahadi Deraman dilihat dari aspek penggunaan motif tersebut sesuai dengan peredaran zaman. Penumpuan kepada motif flora dan fauna ialah ciri utama tukang Melayu. Adiguru Mahadi Deraman telah banyak menyumbangkan ilmu dan kepakarannya dalam perkembangan batik di Malaysia terutamanya dalam bidang batik blok.

Kata kunci: Motif batik, blok batik, Adiguru Mahadi Deraman

ABSTRACT

This study focuses on the specialty of Adiguru Mahadi Deraman's batik block in Kampung Talak, Tumpat Kelantan. This study explores the history of batik blocks by Adiguru Mahadi Deraman and categorizes the batik blocks produced by him. Qualitative research through the interview method conducted as a field study. The results of the study will be able to explain the uniqueness of batik blocks produced by Adiguru Mahadi Deraman from various aspects. The production of his batik blocks took place over a long period of time and through various combinations of ideas. The results of the study show that the batik blocks produced by him have various sizes. The batik blocks produced vary in weight depending on the material used. In addition to that, the motif identified as his focus has five types. The motifs are flora, fauna, geometry, abstract and combinations. The specialty of Adiguru Mahadi Deraman's batik block is seen from the aspect of using the motif according to the passage of time. Focusing on flora and fauna motifs is the main characteristic of Malay artisans. Adiguru Mahadi Deraman has greatly contributed his knowledge and expertise in the development of batik in Malaysia, especially in the field of block batik.

Keyword: Motif of batik, block batik, adiguru Mahadi Deraman

PENGENALAN

Batik merupakan seni yang banyak nilai estetika yang belum diterokai sepenuhnya. Batik di Malaysia bermula sejak zaman kerajaan Srivijaya dengan penciptaan “batik asas” iaitu kain pelangi yang mula dikenali sejak era pemerintahan Sultan Zainal Abidin II, iaitu Sultan Terengganu yang ketiga. Minah Pelangi merupakan nama corak ketika zaman tersebut iaitu pada tahun 1772-1808 dengan menampilkan reka corak yang indah dan dihasilkan melalui teknik tritik dan teknik ikat celup. Proses ini ditiru daripada teknik (bhandana), iaitu tanpa penggunaan lilin dan diaplikasikan pada kain sutera (China). Teknik ini menggambarkan yang pembatik di Tanah Melayu mula mengolah menggunakan tekniknya mengikut cara tersendiri (Muzium Tekstil Negara: 2012).

Dalam penghasilan batik yang terkenal sehingga sekarang adalah dengan menggunakan blok. Menurut Kamus Pelajar Edisi Kedua blok bermaksud kepingan kayu atau logam yang berukir digunakan untuk mencetak. Blok batik inilah yang akan digunakan untuk menghasilkan ragam hias atau reka letak pada atas sehelai kain. Blok juga disebut sebagai sarang bunga. Kebiasaannya, reka corak pada permukaan blok-blok kayu menggunakan gaya ukiran timbul. Dalam rekaan setiap kain yang dicap, terdapat sekurang-kurangnya tiga blok kayu yang mempunyai motif yang sama tetapi berbeza dari segi susunan bentuk dan perbezaan dari segi warna. Keadaan ini menunjukkan bahawa setiap warna mempunyai blok yang tersendiri dan dicap secara berasingan.

Blok batik dihasilkan oleh tukang-tukang yang pakar dalam bidang penghasilan batik blok. Kebiasaannya, rekaan pada blok batik dihasilkan oleh pembatik di atas kertas dan rekaan ini akan diserahkan kepada tukang-tukang tertentu untuk menghasilkannya dalam bentuk kepingan besi atau logam, seterusnya terhasilah blok batik. Adiguru Mahadi Deraman adalah antara tokoh kraf yang menghasilkan batik melalui kaedah blok ini. Pada masa yang sama, pelbagai motif digunakan oleh beliau dan mengalami perubahan serta pembaharuan seiring dengan peredaran zaman. Kajian berkaitan blok batik Adiguru Mahadi Deraman ini dijalankan secara kaedah kualitatif. Kaedah kajian berbentuk sejarah akan diguna pakai untuk mengupas dengan lebih dalam penghasilan blok batik beliau.

Rajah 1: Blok Batik kayu.

Sumber: Muzium Kraftangan Malaysia, Jalan Conlay Kuala Lumpur

Rajah 1 adalah antara contoh motif terawal yang diperbuat daripada kepingan kayu dan digunakan dalam penghasilan blok batik. Pada awal kemunculan batik cap, bahan yang digunakan untuk mengecap pada kain ialah blok kayu. Blok-blok kayu ini diukir terlebih dahulu untuk menghasilkan coraknya. Teknik ukiran timbul digunakan pada permukaan kayu bagi memudahkan proses menerap rekaan ke atas permukaan kain putih.

LATAR BELAKANG ADIGURU MAHADI DERAMAN

Nama Mahadi Deraman sangat sinonim di negeri Kelantan dalam bidang perusahaan batik. Beliau mempunyai syarikat sendiri, iaitu Ayu Fashion Sdn. Bhd. Beliau merupakan anak jati kelahiran negeri Kelantan, dilahirkan pada 1 Januari 1958 berumur 62 tahun ketika sesi temu bual dijalankan. Mendapat pendidikan awal di Sekolah Kebangsaan Encik Latif, Kelantan. Masih aktif menghasilkan kerja kraf berkaitan blok batik. Menurut beliau ketika di sekolah rendah, hasil seni lukisannya sering diambil oleh guru kerana cantik dan menarik perhatian. Keadaan ini menjadikan bakat dan minat beliau pada asas seni melukis dan rekaan telah ada sejak awal persekolahan lagi. Berbekalkan bakat yang ada inilah hasil seni blok batik Mahadi Deraman menjadi sebahagian daripada hasil kraf yang tinggi nilainya.

Rajah 2: Adiguru Mahadi Deraman
Sumber: koleksi penyelidikan

Legasi batik Mahadi Deraman amat memberi kesan dalam kehidupan sekeluarganya untuk meneruskan legasi batik terutamanya di Kelantan. Beliau telah mula menceburi bidang batik sejak berumur 12 tahun dengan bekerja di bengkel-bengkel batik yang terdapat di negeri Kelantan. Sehingga kini beliau masih meneruskan legasi batik dan menjadi punca mata pencarian utama keluarganya dan dalam masa yang sama dapat memartabatkan industri batik di Malaysia. Sepanjang penglibatan beliau dalam dunia seni kraf batik, beliau telah dianugerahkan Anugerah Adiguru Batik Blok pada tahun 2020 oleh Kraftangan Malaysia.

Kajian ini juga perlu didalami lagi untuk mengkaji secara terperinci tentang perkembangan reka corak pada blok batik oleh Adiguru Mahadi Deraman dalam konteks seni kraf batik blok. Seni kraf batik di Malaysia merupakan salah satu kraf yang sangat dikenali dengan pelbagai produk dan teknik penghasilan. Antara hasil produk batik yang semakin dikenali ialah produk dalam rekaan fesyen dan juga barangan kraf. Seni kraf batik juga telah diiktiraf sebagai hasil kraf tempatan di peringkat global oleh Majlis Kraf Dunia – Asia Pasifik.

Kajian tertumpu kepada corak pada blok batik oleh Adiguru Mahadi Deraman dalam konteks seni kraf batik blok. Kajian juga ingin melihat motif-motif yang dihasilkan oleh beliau dari awal era 70-an sehingga kini. Jika dilihat dalam menghasilkan sesuatu penciptaan motif, kebiasaannya merujuk kepada asal usul motif yang dihasilkan. Menurut Siti Zainon (1986), terdapat pengaruh luar dalam dalam industri batik terutamanya penggunaan motif alam dan tumbuhan yang masih mengekalkan ciri-ciri identiti tukang Melayu. Dalam hal ini, perkembangan perusahaan batik di Malaysia terus berkembang dan dapat mempelbagaikan gubahan motif pada blok batik. Keadaan ini boleh dikaitkan dengan perkembangan reka corak pada blok batik yang dihasilkan oleh Adiguru Mahadi Deraman.

Ketika temu bual dijalankan bersama Adiguru Mahadi Deraman, beliau menyokong pendapat Siti Zainon ini. Menurut beliau, hasil kerja berubah mengikut perkembangan semasa. Sebagai contoh pada awal pembabitan beliau mencipta motif untuk blok batik. Hanya motif flora dan fauna banyak digunakan. Seiring perkembangan semasa beliau menerima perubahan dengan terbuka apabila

memasukkan elemen abstrak dan geometri dalam hasil blok batik. Walaupun terdapat gabung jalin dalam hasil blok batik, tetapi beliau tetap menjaga identiti tukang Melayu yang mahir.

METODOLOGI KAJIAN

Kaedah kajian yang digunakan ialah kaedah kualitatif dengan pendekatan sejarah melalui temu bual dan kajian lapangan. Kaedah ini digunakan untuk mendapatkan data berkaitan sejarah penghasilan blok batik oleh Adiguru Mahadi Deraman di samping melihat keistimewaan penghasilan blok batik yang dihasilkan beliau. Kajian lapangan digunakan untuk mendapatkan kategori blok batik yang dihasilkan. Ketika temu bual dijalankan oleh pengkaji bersama Adiguru Mahadi Deraman pula, dapat mengumpul bahan berkaitan idea adiguru dalam penghasilan motif blok batik sepanjang kariernya. Kajian lapangan sesuai untuk mendapatkan bahan berkaitan perkembangan idea beliau. Di samping itu, kaedah ini dapat mengesan cara Adiguru Mahadi Deraman menterjemahkan idea tersebut kepada blok-blok batik yang beliau hasilkan. Pendekatan sejarah dapat menjelaskan perkembangan idea Adiguru Mahadi Deraman dalam penghasilan blok batik dari era 70-an sehingga 2000. Temu bual dijalankan untuk merekodkan penerangan berkaitan perkembangan idea sepanjang tempoh tersebut.

KEISTIMEWAAN BLOK BATIK ADIGURU MAHADI DERAMAN

Batik merupakan salah satu hasil seni kraf tangan yang indah dan bernilai tinggi di hati penggemarnya. Dalam era globalisasi sekarang, seni kraf batik juga mengalami perkembangan pesat yang dipengaruhi oleh teknologi dan perkembangan ini mampu untuk memartabatkan seni kraf tangan batik ke tahap yang lebih tinggi. Setiap perubahan yang berlaku pada reka corak permukaan kain berkait rapat dengan perubahan blok yang digunakan. Seiring dengan peredaran semasa blok batik juga mengalami perubahan dari segi penggunaan bahan yang digunakan untuk menghasilkan blok batik.

Pada awal kemunculan batik blok, peralatan yang digunakan untuk menghasilkan batik blok kebiasaannya bersumberkan daripada alam semula jadi seperti umbut batang pisang dan kayu. Umut batang pisang dan kayu ini dijadikan blok untuk menghasilkan produk batik blok. Blok batik juga sinonim dengan nama sarang bunga. Pada peringkat awal, masyarakat Melayu menggunakan umbut batang pisang sebagai alat pengecap untuk menghasilkan produk batik. Kain yang digunakan untuk proses mengecap batik blok ialah kain yang diperbuat daripada benang kapas. Bahan dan peralatan yang digunakan ketika itu mampu menguasai semua aspek yang sangat berguna dalam kehidupan seharian terhadap proses penghasilan batik terutamanya batik blok.

Batik blok merupakan batik yang terawal dihasilkan sebelum kemunculan batik lukis. Batik blok ini dihasilkan menggunakan blok atau cap yang telah dijadikan motif-motif tertentu. Terdapat beberapa istilah yang biasa digunakan dalam penghasilan batik blok antaranya ialah batik terap, batik cap dan batik pukul. Blok dihasilkan dengan mengukir corak-corak tertentu pada bongkah-bongkah kayu dengan teknik ukiran timbul untuk dijadikan blok untuk menerap kain. Teknik ini dikenali 'terap hitam' iaitu blok dicelup ke dalam pewarna hitam sebelum diterap pada permukaan kain.

Masyarakat Melayu di Kelantan merupakan masyarakat terawal yang mempunyai kemahiran mengecap kain menggunakan blok kayu dan bahan pewarna ini. Kebiasaannya warna asas yang digunakan seperti hitam, merah dan biru untuk mengecap di atas permukaan kain. Pada tahun 1930-an, lilin mula diperkenalkan oleh pembatik dari Pantai Timur dan blok batik yang diperbuat daripada besi atau tembaga diperkenalkan bagi menggantikan blok kayu. Penggunaan blok yang diperbuat daripada besi atau logam ini dapat menghasilkan corak terapan batik yang lebih cantik, halus dan kemas.

Kebiasaannya produk batik blok yang dihasilkan ialah kain sarung dan sekurang-kurangnya tiga buah blok diperlukan untuk menghasilkan sehelai kain sarung, iaitu untuk blok bahagian badan, kepala, kaki dan kapit kain. Blok-blok ini mempunyai perbezaan dari segi ukuran, motif dan corak mengikut

keperluan bahagian-bahagian yang terdapat pada sehelai kain sarung yang akan diterap. Ilham alam semula jadi merupakan sumber utama dalam menghasilkan rekaan motif-motif batik blok. Corak flora yang digunakan dan digubah secara realistik, abstrak atau geometri. Batik blok telah berkembang mengikut peredaran semasa dan penambahbaikan telah dilaksanakan terhadap reka corak, penggunaan bahan dan warna mengikut cita rasa pemakai.

Setiap bidang kraf biasanya mempunyai adiguru yang hebat dalam kelangsungan penghasilannya. Begitu jugalah yang berlaku dalam penghasilan produk kraf batik. Walaupun zaman beredar, pelbagai motif kontemporari wujud, namun motif yang dikategorikan tradisional masih relevan. Sebagai contoh motif flora dan fauna yang digunakan oleh tokoh batik terkenal iaitu Adiguru Mahadi Deraman. Beliau masih mengekalkan motif flora dan fauna dalam penghasilan batik blok yang menjadi nadi kepada penghasilan produk kraf batik beliau. Adiguru Mahadi Deraman merupakan salah satu nama besar dalam penghasilan batik blok di negara kita. Sumbangannya dalam menghasilkan kepelbagaian motif dalam hasil kerjanya telah mewarnai hasil batik blok dari dulu sehinggalah sekarang.

Penghasilan blok batik Adiguru Mahadi Deraman nampak istimewa dengan kehalusan seni reka corak yang dihasilkan. Pada awal pembabitan beliau dalam menghasilkan blok batik, beliau banyak tertumpu kepada motif flora dan fauna. Motif ini ialah unsur penting dalam menonjolkan identiti tukang Melayu. Seiring dengan perkembangan semasa, beliau tidak menolak melakukan gabungan dengan beberapa unsur lain. Sebagai contoh pada era 80-an reka corak blok batik Mahadi Deraman telah berubah kepada hasil berasaskan unsur geometri. Seterusnya hasil kerja blok batik beliau tertumpu kepada motif abstrak. Pada awal tahun 2000, beliau mula menghasilkan motif-motif yang digabungkan. Sebagai contoh, motif flora di gabungkan dengan motif geometri, motif flora digabungkan dengan motif abstrak dan bermacam-macam gabungan lagi yang dilakukan oleh beliau. Semua ini dilakukan oleh Adiguru Mahadi Deraman kerana melihat potensi pasaran produk batik blok tidak boleh tertumpu kepada hasil motif tradisional sahaja. Keadaan ini perlu kerana permintaan pasaran semasa produk batik itu sendiri.

ANALISIS BLOK BATIK ADIGURU MAHADI DERAMAN

Pada awal pembabitan Mahadi Deraman dalam menghasilkan blok batik, beliau banyak menggunakan motif flora dan fauna. Pemilihan motif ini ialah lambang tukang Melayu yang ulung. Tukang Melayu amat peka dengan keadaan sekeliling dan mengadaptasikan pengamatan visual mereka kepada hasil seni seperti blok batik. Berikut ialah contoh motif yang digunakan oleh Adiguru Mahadi Deraman pada awal pembabitan beliau sebagai adiguru blok batik. Motif-motif ini dijelaskan dari sumber idea awal sehingga kepada hasil blok yang di cetak.

Berikut ialah beberapa contoh motif yang telah digunakan oleh Mahadi Deraman dalam menggunakan motif flora dan fauna. Setiap motif yang digunakan mempunyai kekuatan estetik yang tinggi.

a) Motif fauna – Papilio (rama-rama)

Papilio

Lakaran awal

Blok logam
10 cm x 11 cm

Hasil blok
yang dicetak

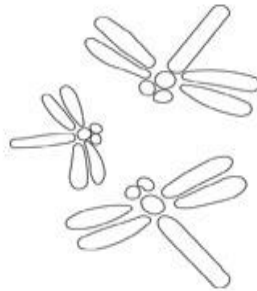
Motif ini dihasilkan dalam era 90-an. Kelihatan besar tetapi saiz sebenarnya ialah 10 cm x 11 cm. Blok ini dihasilkan dengan menggunakan material logam. Penggunaan logam dipilih

kerana mudah untuk membentuk corak yang lebih halus dan kemas. Blok yang telah lengkap dihiasi corak tersebut seberat 1.35 kilogram. Motif ini biasanya dicap pada bahagian kepala kain batik sarung. Pemilihan motif rama-rama ini menunjukkan kesan keseimbangan yang dapat membantu penghasilan motif yang cantik dan menarik susunannya apabila diterjemahkan kepada cetakan di kain. Motif yang dihasilkan Mahadi Deraman sememangnya menampakan ciri tukang Melayu yang mementingkan kekemasan pada setiap rekaannya.

b) Motif fauna – Anisoptera (Pepating)

Anisoptera

Lakaran awal

Blok logam
8 cm x 9 cm

Hasil blok
yang di cetak

Blok batik bermotifkan pepating ini dihasilkan oleh Adiguru Mahadi Deraman pada sekitar tahun 80-an. Motif tersebut telah diukir secara ulangan pada blok logam yang berukuran 8 cm x 9 cm. Blok batik ini seberat 0.6 kilogram. Melihat kepada motif ini jelas menggambarkan pepating digunakan dalam konsep ulangan. Pengulangan fauna yang sama tetapi menggunakan saiz yang berbeza. Adiguru Mahadi Deraman sememangnya bijak memilih motif sebegini. Seiring dengan zaman ketika awal kemunculan batik blok, motif berasaskan flora memang menjadi pilihan utama adiguru ini.

c) Motif fauna – Pavo (Burung Merak)

Pavo

Lakaran awal

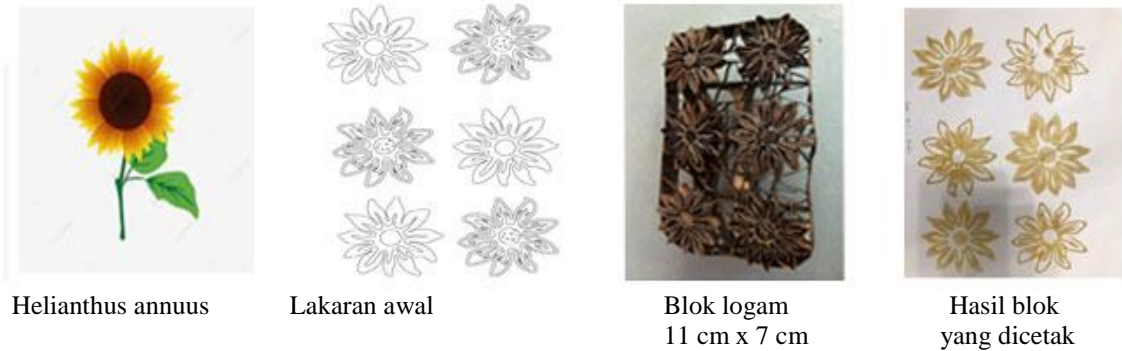
Blok logam
11 cm x 10 cm

Hasil blok
yang dicetak

Adiguru Mahadi Deraman menghasilkan banyak motif berdasarkan fauna dan flora pada awal penglibatan beliau sebagai tukang menghasilkan blok batik. Motif ini dihasilkan beliau sekitar tahun 70-an. Hasil blok batik yang telah diukir menggunakan logam seberat 0.7 kilogram. Saiz blok batik ini berukuran 11 cm x 10 cm. Motif burung merak ini mempunyai prinsip ulangan yang selari. Dewasa ini, bukan lagi satu kejanggalan motif dicetak pada helaian pakaian dan juga batik sarung. Kekemasan hasil kerja Adiguru Mahadi Deraman terlihat pada setiap penghasilan blok batiknya. Pada era 70-an dan 80-an sememangnya motif flora dan fauna menjadi tumpuan tukang Melayu ketika itu termasuk Mahadi Deraman.

d) Motif flora – Helianthus annuus (Bunga Matahari)

Helianthus annuus

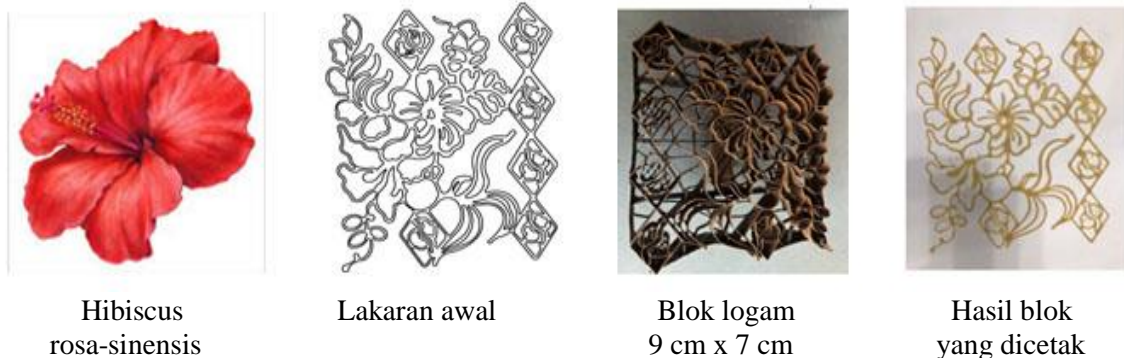
Lakaran awal

Blok logam
11 cm x 7 cm

Hasil blok
yang dicetak

Motif ini dihasilkan dalam era 70-an. Selari dengan perkembangan penggunaan motif flora, motif bunga matahari menjadi satu tarikan untuk dihasilkan blok batik. Motif ini diukir pada blok logam seberat 0.95 kilogram. Blok batik motif bunga matahari ini berukuran 11 cm x 7 cm. Motif ini menimbulkan kesan pergerakan dan kesegaran yang jelas. Adiguru Mahadi Deraman sangat bijak menggunakan kemahiran melukis dalam menghasilkan motif flora yang cantik dan menarik. Motif bunga matahari diukir pada logam secara berulang. Hasilnya dicetak pada kebanyakan kepala kain sarung.

e) Motif flora – Hibiscus rosa-sinensis (Bunga Raya)

Hibiscus
rosa-sinensis

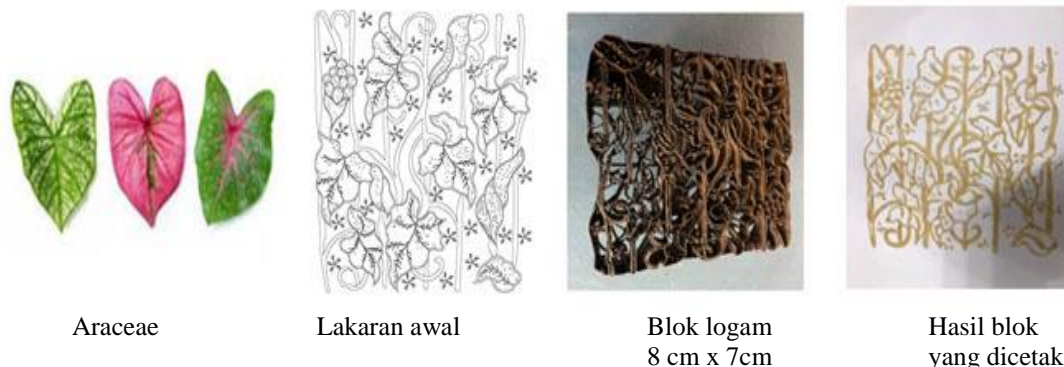
Lakaran awal

Blok logam
9 cm x 7 cm

Hasil blok
yang dicetak

Adiguru Mahadi Deraman menghasilkan blok batik bermotifkan flora ini pada tahun 80-an. Blok ukiran ini seberat 0.7 kilogram. Ukurannya sebesar 9 cm x 7 cm. Beliau menggunakan material logam untuk menghasilkan blok batik tersebut. Motif bunga raya yang digabung jalin dengan daun-daun yang diringkaskan membuatkan motif ini menjadi tarikan untuk dicetak di kain sarung mahupun pakaian yang lain. Motif ini telah menampakkan gabungan geometri walaupun tidak begitu ketara. Adiguru Mahadi Deraman mengakui hasil blok batik ini dibuat ketika akhir 80-an. Pada ketika itu telah wujud gabungan yang minimum dengan bentuk-bentuk geometri.

f) Motif flora – Araceae (Daun Keladi)

Motif berasaskan daun keladi ini dihasilkan Adiguru Mahadi Deraman pada era hujung 80-an. Blok batik ini diukir pada logam sebelum proses cetak dilakukan. Blok ini berukuran 8 cm x 7 cm. Berat blok batik ini ialah 0.85 kilogram. Penghasilan motif oleh Adiguru Mahadi Deraman ini membawa sedikit kelainan kerana tidak menggunakan subjek bunga sebagai motif utama. Beliau dengan kemahiran mengolah yang tinggi memilih daun-daun di sekeliling flora yang ada untuk dijadikan motif yang menarik. Pengulangan olahan daun dan jalinan yang pelbagai sedikit sebanyak menyumbang ke arah motif kontemporari kerana kelihatan sedikit abstrak.

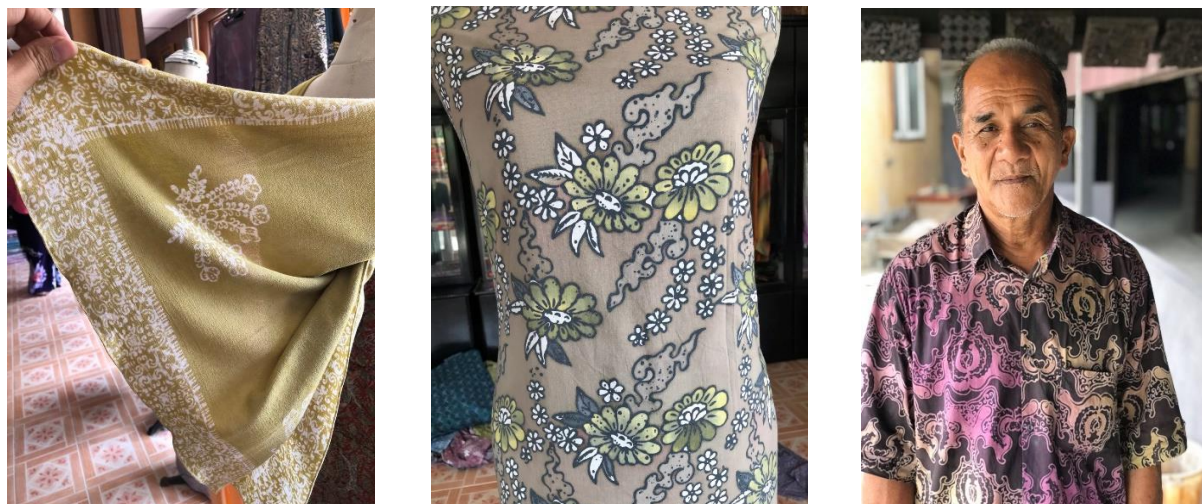
RUMUSAN DAPATAN BLOK BATIK ADIGURU MAHADI DERAMAN

Setelah melihat contoh hasil blok batik Adiguru Mahadi Deraman serta menemu bual beliau secara langsung ketika kaedah lapangan dijalankan, dapat dirumuskan bahawa penghasilan blok batik beliau tidak pernah ketinggalan zaman. Beliau sentiasa mengikut arus pemodenan dan kehendak pelanggan. Pada masa yang sama tradisi tidak dilenyapkan dalam penghasilan motif blok yang telah digarap dengan pelbagai unsur moden. Buktinya hasil blok batik bertemakan flora dan fauna tetap mendapat tempat di persada kraf batik. Identiti sebagai tukang Melayu yang mahir tidak dapat dinafikan pada Adiguru Mahadi Deraman.

Dari aspek penggunaan bahan untuk menghasilkan blok batik pula, Adiguru Mahadi Deraman memilih untuk menggunakan logam. Beliau berkata penggunaan logam adalah lebih mudah untuk membentuk corak yang dikehendaki. Blok batik yang dihasilkan oleh Adiguru Mahadi Deraman tidak meniru hasil kerja sesiapa. Sebaliknya beliau menghasilkan blok batik berdasarkan hasil usaha dan kemahiran beliau sendiri. Pada masa yang sama penghasilan blok batik beliau kebanyakannya sederhana ukurannya. Fenomena ini begitu sesuai dengan penggunaan corak yang kebanyakannya dicetak pada kaki kain sarung dan kain yang bercorak penuh. Keistimewaan blok batik Adiguru Mahadi Deraman terletak pada kemahiran dan kesediaan beliau mengikut arus pemodenan penghasilan kraf, khususnya kraf batik. Buktinya beliau tidak terikat dengan sesuatu motif dari awal sehingga sekarang. Sebaliknya beliau menerima kepelbagaian yang ada. Sebagai contoh, beliau menghasilkan blok batik bercorak kontemporari dan juga abstrak. Malahan beliau tidak menolak untuk menggabungkan jalin beberapa motif dalam penghasilan blok batiknya.

KOLEKSI HASIL SENI MAHADI DERAMAN

Semasa menjalankan kajian lapangan, pengkaji telah didedahkan dengan beberapa contoh hasil koleksi batik Adiguru Mahadi Deraman. Adiguru Mahadi Deraman mengatakan koleksi ini merupakan koleksi yang kekal menggunakan flora sebagai motif utama. Sungguhpun begitu Adiguru Mahadi Deraman juga menggunakan unsur abstrak untuk menarik perhatian penggemar batik blok.

Rajah 3: Batik Adiguru Mahadi Deraman.
Sumber: Koleksi Pengkaji

KESIMPULAN

Sebagai kesimpulannya Adiguru Mahadi Deraman mempunyai idea yang banyak sepanjang karier beliau sebagai tokoh penghasilan kraf batik blok di negara kita. Oleh sebab minat dan kemahiran beliau telah menjadikan kraf hasil tangan beliau telah berada di pasaran sejak era 70-an sehinggalah kini. Walaupun terdapat asimilasi daripada motif tradisional dan moden tetapi karya motif blok batik beliau masih dilihat mengekalkan tradisi kraf masyarakat Melayu, iaitu mementingkan penggunaan motif flora secara jelas manakala fauna digunakan secara terbatas supaya tidak menyinggung mana-mana kepercayaan agama.

Sepanjang kariernya menghasilkan blok batik, beliau menerima perubahan mengikut peredaran masa dan permintaan pasaran. Sungguhpun begitu identiti sebagai tukang Melayu tidak pernah dilupakan. Motif flora dan fauna tetap mempunyai tempat yang tersendiri dalam penghasilan blok batik sehingga kini. Produk yang dihasilkan juga tidak terbatas kepada capan pada kain sahaja. Seiring dengan peredaran masa batik blok dicetak dalam pelbagai hasil kraf tangan yang lain juga.

Adiguru Mahadi Deraman ada menyatakan generasi muda sekarang kurang berminat dalam penghasilan seni kraf termasuklah menghasilkan kraf batik. Namun begitu anak-anak Adiguru Mahadi Deraman ada yang berminat dengan kerja menghasilkan batik blok ini. Semoga legasi keluarga Adiguru Mahadi Deraman tidak akan hilang dalam arus pemodenan penghasilan motif kontemporari pada masa ini. Sebagai tukang melayu dalam kraf batik setiap perubahan yang dilakukan pasti mempunyai alasan yang tersendiri.

PENGHARGAAN

Kajian ini tidak akan dapat disiapkan tanpa sumbangan dan sokongan daripada semua pihak terutamanya daripada Adiguru Mahadi Deraman sendiri. Isteri dan anak-anak beliau juga memberikan sumbangan secara tidak langsung ketika sesi temu bual dijalankan. Selain itu, jutaan terima kasih dan penghargaan pensyarah penyelia iaitu Prof Madya Dr. Harozila binti Ramli yang banyak membantu dan memberi bimbingan dalam menyiapkan kajian ini. Bahagian Tajaan Pendidikan, Kementerian Pendidikan Malaysia juga berperanan besar dalam usaha menyiapkan kajian ini. Hadiah Latihan Persekutuan yang diberikan banyak membantu sepanjang kajian ini disiapkan. Begitu juga sumbangan secara tidak langsung daripada pihak Institut Pengajian Siswazah, Universiti

Pendidikan Sultan Idris kerana ini merupakan salah satu syarat untuk bergraduasi bagi pelajar sarjana dalam bidang Pengajian Kraf. Akhir sekali penghargaan juga diucapkan kepada keluarga dan rakan setugas yang membantu secara tidak langsung dalam menyiapkan kajian ini.

RUJUKAN

- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Chua Yan Piaw. (2014). *Kaedah Penyelidikan*. Mc Graw Hill Education, Malaysia.
- Ensiklopedia Kraf Malaysia. (2012)l *Bahan, Peralatan dan proses*. Kuala Lumpur: Perbadanan Kemajuan Kraftangan Malaysia PPKM.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of the Cultures/tafsir kebudayaan*. Terjemahan oleh Budi Susanto SJ. Yogyakarta, Kanisius.
- Ghazali Darusalam, & Sufean Hussin. (2018). *Metodologi Penyelidikan Dalam Pendidikan Amalan dan Analisis Kajian*. Universiti Malaya: Kuala Lumpur.
- Hanipah Hussin, Ruziah Ali, Ahmad Yusairi Bani Hashim. (2011). *Batik Lambang Warisan Teknologi dan Inovasi*. Penerbit Universiti Teknikal Malaysia Melaka.
- Harozila Ramli. (2007). *'Batik Painting dan Painting Batik' dalam perkembangan seni lukis moden Malaysia*. Tesis PhD yang tidak diterbitkan, Pulau Pinang, Universiti Sains Malaysia.
- Haziyah Hussin. (2006). Motif tumbuhan kategori Bunga dalam dalam reka corak batik Kelantan. *Jurnal Arkeologi Malaysia*, Bil 13, 15-30.
- Haziyah Hussin. (2006). Warisan aktiviti penghasilan batik dan songket di Semenanjung Malaysia, *Jurnal Arkeologi Melayu*, Bil. 19, 37-49.
- John W. Cresweel. (2014). *Research Design Qualitative, Quantitative and Mixed Method Approaches*. California: SAGE Publications.
- Mohd Johari Ab. Hamid. (2006). *Asas Seni Visual*. Tanjong Malim: Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris.
- Mok Soon Sang. (2009). *Literatur dan Kaedah Penyelidikan*. Penerbitan Multimedia Sdn. Bhd, Selangor.
- Motif & Teknik. (2009). *Seni Kraf Kayu & Motif & Teknik, Institut Kraf Negara*. Selangor: Percetakan Surya Sdn. Bhd.
- Muzium Tekstil Negara. (2012). *National Textile Museum*. Jabatan Muzium Negara.
- Norfadilah Kamaruddin. (2020). *Pendapat mengenai pelbagai isu semasa daripada peneraju pemikiran, kolumnis dan pengarang* dimuat turun pada Julai 1, 2022 daripada <https://www.bernama.com/bm/tintaminda>
- Norlelawaty Haron, Zuliskandar Ramli & Nik Hassan Shuhaimi Nik Abdul Rahman. (2015). *Evolusi Perkembangan Blok Batik di Negeri Kelantan*, Prosiding Seminar Antarabangsa ke-4 Arkeologi, Sejarah dan Budaya di Alam Melayu, Langkawi.
- Perbadanan Kemajuan Kraftangan Malaysia. (2011). *Prosiding Seminar Apresiasi Kraf*. Kuala Lumpur: Institut Kraf Negara.
- Perbadanan Kemajuan Kraftangan Malaysia. (2012). *Ensiklopedia Kraf Malaysia*. Kuala Lumpur: Perbadanan Kemajuan Kraftangan Malaysia PPKM.
- Rasid Mail & Raman Noordin. (2012), *Penyelidikan Peringkat Sarjana Pendekatan Kualitatif sebagai Alternatif*. Universiti Malaysia Sabah, Sabah.
- Siti Zainon Ismail. (1985). *Getaran jalur dan warna*. Kuala Lumpur. Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Siti Zainon Ismail. (1986). *Reka bentuk kraf tangan Melayu tradisi*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Siti Zainon Ismail. (1994). *Tenunan Melayu: Keindahan budaya tradisional Nusantara*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Syed Ahmad Jamal. (1992). *Rupa dan jiwa*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Syed Ahmad Jamal. (1995). *Estetika seni rupa Melayu*, Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Yuslina Mohamed, Bhasah Abu Bakar, Fariza Puteh Behak & Ramiaida Darmi. (2018). *Asas Metodologi Penyelidikan Praktikal*, Universiti Sains Islam Malaysia, Negeri Sembilan.

TEMU BUAL

Mahadi bin Deraman. Adiguru Batik Blok. *Latar Belakang Adiguru*, Temu bual di Tumpat, Kelantan pada 13 November 2019.